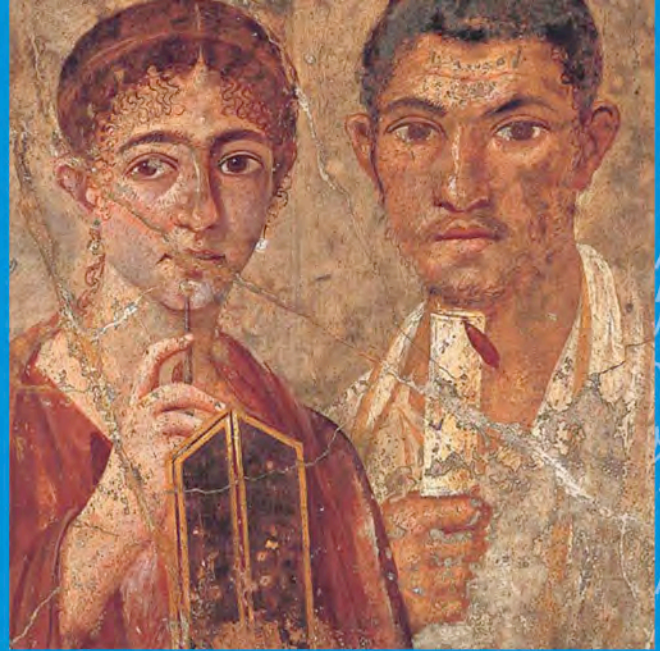

狐
木

Η ΙΣΤΟΡΙΑ της ΓΡΑΦΗΣ

THE BRITISH MUSEUM PRESS

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Κάρολ Ντόναχιου

Μετάφραση-επιμέλεια: Μαρίζα Ντεκάστρο

Περιεχόμενα

	Γιατί γράφουμε;	4
1	Οι Σουμέριοι και η σφηνοειδής γραφή	6
2	Οι Αιγύπτιοι και τα ιερογλυφικά	12
3	Το πρώτο αλφάβητο	18
4	Οι Ρωμαίοι και η γραφή	22
5	Μοναχοί και χειρόγραφα	27
6	Η εφεύρεση της τυπογραφίας	32
7	Καλλιγραφία	36
8	Οι κινέζικοι χαρακτήρες	40
9	Και μετά τι;	44
10	Η γραφή στον κόσμο	45
	Γλωσσάρι	46
	Χάρτης	47
	Ευρετήριο	48
	Μπορείς επίσης να διαβάσεις	48

3 Το πρώτο αλφάβητο

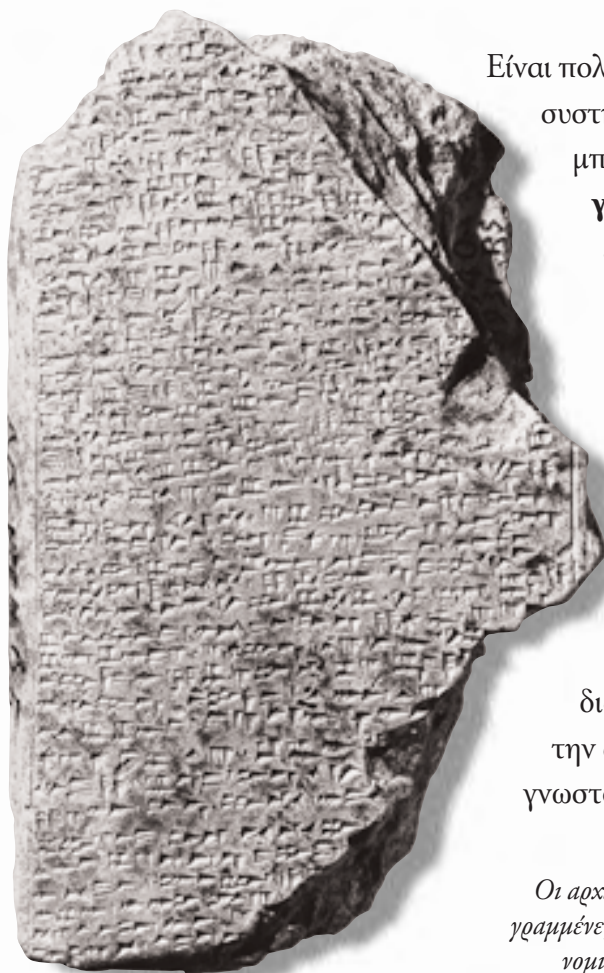
A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z

Αυτό είναι το αλφάβητο που χρησιμοποιούμε σήμερα στις περισσότερες χώρες της Δύσης.

Η επινόηση του αλφάβητου ήταν από τα πιο σημαντικά και καθοριστικά γεγονότα σ' ολόκληρη την ιστορία της γραφής! Όμως πώς *ακριβώς*, πότε και πού συνέβη παραμένει μέχρι σήμερα μυστήριο.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ;

Το αλφάβητο είναι σύστημα γραφής που έχει ένα μοναδικό γράμμα για κάθε **σύμφωνο** και **φωνήεν**. Πράγματι μοιάζει με μια εργαλειοθήκη από την οποία αυτός ή αυτή που γράφει μπορεί να διαλέξει ό,τι χρειάζεται για να γράψει τους ήχους οποιασδήποτε γλώσσας.

Είναι πολύ πιο εύκολο να μάθεις το αλφάβητο από τα άλλα συστήματα γραφής κι έτσι πολύ περισσότεροι άνθρωποι μπορούν να μάθουν να διαβάζουν και να γράφουν. Ένας **γραφείας** που γράφει στα ιερογλυφικά ή στη σφηνοειδή έπρεπε να μάθει εκατοντάδες διαφορετικά **σημεία**. Αυτός ή αυτή που γράφει στο δικό μας δυτικό αλφάβητο πρέπει να ξέρει μόνο 24 ή 26 γράμματα.

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ

Πώς ξεκίνησε το αλφάβητο; Μήπως προήλθε από την εξέλιξη άλλων συστημάτων γραφής, όπως τα ιερογλυφικά ή η σφηνοειδής; Μήπως κάποια μέρα κάποιος είχε απλώς τη λαμπρή ιδέα να επινοήσει ένα αλφάβητο; Κανείς δεν το γνωρίζει... Ωστόσο, διαθέτουμε βάσιμα στοιχεία ότι οι άνθρωποι δοκίμασαν την αλφαβητική γραφή περισσότερες από μία φορές πριν το γνωστό μας αλφάβητο καθιερωθεί οριστικά.

Οι αρχαιολόγοι βρήκαν περισσότερες από 1.000 πινακίδες γραμμένες στη σφηνοειδή γραφή της Ουγκαρίτ: εμπορικά και νομικά ντοκουμέντα, ποιήματα, ιστορίες, ξόρκια.

'a		d	
b		n	
g		z	
h		s	
d		,	
b		p	
w		s	
z		q	
h		r	
t		t	
y		g	
k		t	
š		i	
l		'u	
m		š	

Η αρχαιότερη αλφαβητική γραφή που γνωρίζουμε εμφανίστηκε στην Ουγκαρίτ (στη βόρεια Συρία) γύρω στο 1400 π.Χ. Στην Ουγκαρίτ κάποιος είχε την έξυπνη ιδέα να φτιάξει 30 απλά σημεία σφηνοειδούς, τα οποία αντιπροσώπευαν τους ήχους που ήταν απαραίτητοι για να γράφουν τη γλώσσα τους.

Βρέθηκαν ακόμα και σχολικές πινακίδες με «σφηνοειδές αλφάβητο» το οποίο έπρεπε να αντιγράψουν τα αγόρια που μάθαιναν να γράφουν.

Το «σφηνοειδές αλφάβητο» της Ουγκαρίτ χάθηκε γύρω στο 1200 π.Χ, όμως ύστερα από περίπου 200 χρόνια ένα καινούριο αλφάβητο εμφανίστηκε στη Φοινίκη. Είχε 22 γράμματα – τα περισσότερα σύμφωνα.

Κανένας δεν ξέρει ακριβώς γιατί και πώς προέκυψε αυτό το νέο αλφάβητο. Ήταν μάλλον μια σύνθεση ιδεών που προήλθαν από τα ιερογλυφικά και από άλλες **γραφές**. Παρατήρησέ το προσεκτικά και σύγκρινέ το με το σφηνοειδές αλφάβητο της Ουγκαρίτ. Τα γράμματα είναι λιγότερα, το σχήμα τους διαφέρει, όμως η σειρά των ήχων είναι σχεδόν ίδια, παρόλο που η γραφή της Ουγκαρίτ είχε εξαφανιστεί 200 χρόνια πριν...

ΑΡΙΣΤΕΡΑ: Το σφηνοειδές αλφάβητο της Ουγκαρίτ. Τριάντα γράμματα απέδιδαν τους ήχους εκείνης της γλώσσας.

ΚΑΤΩ: Το φοινικικό αλφάβητο, 200 χρόνια αργότερα.

Η ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ

Φοίνικες έμποροι που ζούσαν στις ακτές της Μεσογείου (δες το χάρτη στη σελ. 47) ταξίδευαν σε άλλες χώρες για να αγοράσουν και να πουλήσουν τα προϊόντα τους.

Ένα φοινικικό καράβι χαραγμένο στην πέτρα.

Μαζί τους είχαν το αλφάβητό τους. Έτσι, το καινούριο αλφάβητο διαδόθηκε στη Μεσόγειο. Ήταν πολύ απλούστερο από τα παλαιότερα συστήματα γραφής. Οι αρχαίοι Έλληνες, με τους οποίους οι Φοίνικες

είχαν εμπορικές σχέσεις, άρχισαν να το αντιγράφουν και να προσθέτουν φωνήεντα στο νέο αλφάβητο. Η γλώσσα τους είχε ανάγκη από γραπτούς ήχους φωνηέντων, γιατί διαφορετικά θα μπερδεύονταν. (Φαντάσου ότι γράφεις «πδ» και ελπίζεις ότι οι άνθρωποι μπορούν να καταλάβουν ότι εννοείς «παιδί» και όχι «πόδι» ή «πηδάω», «επειδή»...) Όταν προσθέτεις φωνήεντα, όλα γίνονται σαφέστερα. Το αρχαίο ελληνικό αλφάβητο είχε 24 γράμματα:

Το αρχαίο ελληνικό αλφάβητο

ΓΡΑΜΜΙΚΗ Β

Η Γραμμική Β δεν ήταν η πρώτη αρχαία ελληνική γραφή.

Δύο πινακίδες γραμμένες στη Γραμμική Β. Η μικρότερη καταγράφει πόσα πρόβατα υπήρχαν στη Φαιστό και η μεγαλύτερη περιγράφει μια προσφορά λαδιού προς τους θεούς.

Αυτές οι πινακίδες γράφτηκαν το 13ο αιώνα π.Χ. και ανακαλύφθηκαν στο παλάτι της Κνωσού από τον **αρχαιολόγο** Άρθουρ Έβανς, ο οποίος δεν μπόρεσε να τις **αποκρυπτογραφήσει**.

Ο Έβανς ονόμασε αυτήν τη γραφή Γραμμική Β. Το 1952 ο Μάικλ Βέντρις έσπασε τον κώδικα και αποκάλυψε ότι η γλώσσα στην οποία ήταν γραμμένες ήταν η ελληνική. Αυτό το σύστημα γραφής δεν είναι αλφαβητικό. Μερικά σημεία είναι **συλλαβές** και άλλα **λογογράμματα**. Αυτή η γραφή χάθηκε, όμως είναι πιθανό να επηρέασε το νέο αλφάβητο.

ΓΡΑΦΗ ΧΩΡΙΣ ΦΩΝΗΝΤΑ

Σε ορισμένες σύγχρονες γραφές, όπως η αραβική, δε χρησιμοποιούνται φωνήεντα.

على درجات الهيكل

رأيت في منامه الأسى امرؤاً جالساً على
درجات الهيكل ،
وكان جالساً معها رجلان ، واحدٌ من يمينها
والآخر من يسارها يفترون إليها .
فقد لاحظت خصماً أن وجهها اليميني كالت
شامية ، وأن وجهها اليسرى كالت منوردة .

Ένας Έλληνας αθλητής ζωγραφισμένος πάνω σ' ένα αγγείο, με το όνομά του γραμμένο δίπλα.

Στην ελληνική γραφή δεν υπήρχαν κόμματα και τελείες. Δεν υπήρχαν κενά ανάμεσα στις λέξεις και έμοιαζεκάπωςέτσι. Κάποιοι ίσως δυσκολεύονται να τη διαβάσουν σήμερα. Στις παλαιότερες ελληνικές επιγραφές ο **γραφέας** έγραφε τη μια γραμμή από τα αριστερά προς τα δεξιά και την επόμενη από τα δεξιά προς τα αριστερά.

ΦΑΜΟΔΙΚΟ:ΕΙΜΙ:ΤΟΗ
ΟΚΟΦΗΟΤ:ΣΤΑΡΧΟΜΦ
ΜΕΣΙΟ:ΚΑΡΟ:ΚΡΑΤΕΡΑ
ΜΘΗΙΑΚ:ΜΟΤΑΤΣΙΓΑ
ΟΝ:ΕΞΠΡΝΤΑΜΕΙΟΝ:Ε
ΥΑΥ:ΑΜΕΜ:ΑΚΟΑ
+ΣΑΠΙΤΑΝΑΕ:ΙΣΥ
ΟΜΕΝΕΔΑΙΜΕΜΕ
ΣΛΕΙΣ:ΚΑΙΜΕΡΟ
ΕΙΣΕΜ:ΑΙΣΟΠΟΣ:ΚΑΙ
ΗΑΔΕΛΦΟΙ

Ελληνική επιγραφή. Στην πρώτη γραμμή τα γράμματα πάνε από τα αριστερά προς τα δεξιά. Στη δεύτερη γραμμή από τα δεξιά προς τα αριστερά, έπειτα από τα αριστερά προς τα δεξιά κοκ. Η αλλαγή της φοράς στη γραφή των γραμμάτων ονομάζεται βουστροφηδόν, που σημαίνει «όπως οργώνουν τα βόδια».

Μάλλον οι Έλληνες αποφάσισαν γύρω στο 600 π.Χ. να γράφουν από τα αριστερά προς τα δεξιά, όπως γράφουμε σήμερα. Ξέρεις άλλα είδη γραφής που γράφονται από τα δεξιά προς τα αριστερά;

Ένας μαθητής της αρχαιότητας μαθαίνει να διαβάζει και να γράφει. Ο αγγειογράφος ζωγράφισε το αγόρι και το δάσκαλο σε ένα πήλινο κύπελλο.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ της ΓΡΑΦΗΣ

Ανακάλυψε την εκπληκτική ιστορία της γραφής ανά τους αιώνες: από την εφεύρεση των πρώτων γραφημάτων μέχρι τα σύγχρονα μηνύματα κειμένου και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο.

- **ΓΙΑΤΙ ΓΡΑΦΟΥΜΕ;**
Γιατί χρειάζεται να γράφουμε;
- **ΟΙ ΣΟΥΜΕΡΙΟΙ ΚΑΙ Η ΣΦΗΝΟΕΙΔΗΣ ΓΡΑΦΗ**
Η εφεύρεση της σφηνοειδούς γραφής στην αρχαία Μεσοποταμία, τη Βαβυλωνία και την Ασσυρία.
- **ΟΙ ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΙΕΡΟΓΛΥΦΙΚΑ**
Η όμορφη γραφή της αρχαίας Αιγύπτου και πώς αποκρυπτογραφήθηκε.
- **ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ**
Πώς οι Φοίνικες και οι Έλληνες δημιούργησαν τη βάση για το αλφάβητο που χρησιμοποιούμε σήμερα.
- **ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΚΑΙ Η ΓΡΑΦΗ**
Προσωπική αλληλογραφία και αρχεία από τις άκρες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.
- **ΜΟΝΑΧΟΙ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ**
Οι μοναχοί που δημιούργησαν τα όμορφα εικονογραφημένα, χειρόγραφα βιβλία των μεσαιωνικών χρόνων.
- **Η ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ**
Ο Γκούτεμπεργκ, ο Κάξτον και η αρχή των τυπωμένων βιβλίων.
- **ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΑ**
Πώς μάθαιναν να γράφουν τα πλούσια αγόρια και κορίτσια στην Ευρώπη το 18ο αιώνα.
- **ΟΙ ΚΙΝΕΖΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ**
Η κινέζικη γραφή, μια γραφή που δεν έπαψε να χρησιμοποιείται εδώ και 3.000 χρόνια.
- **ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΙ;**
Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και τα κινητά τηλέφωνα αλλάζουν τις επικοινωνίες παγκοσμίως. Πώς θα γράφουμε στο μέλλον;
- **Η ΓΡΑΦΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ**
Παραδείγματα γραφής απ' όλο τον κόσμο.

ISBN 978-960-455-502-4

9 789604 555024

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 4502